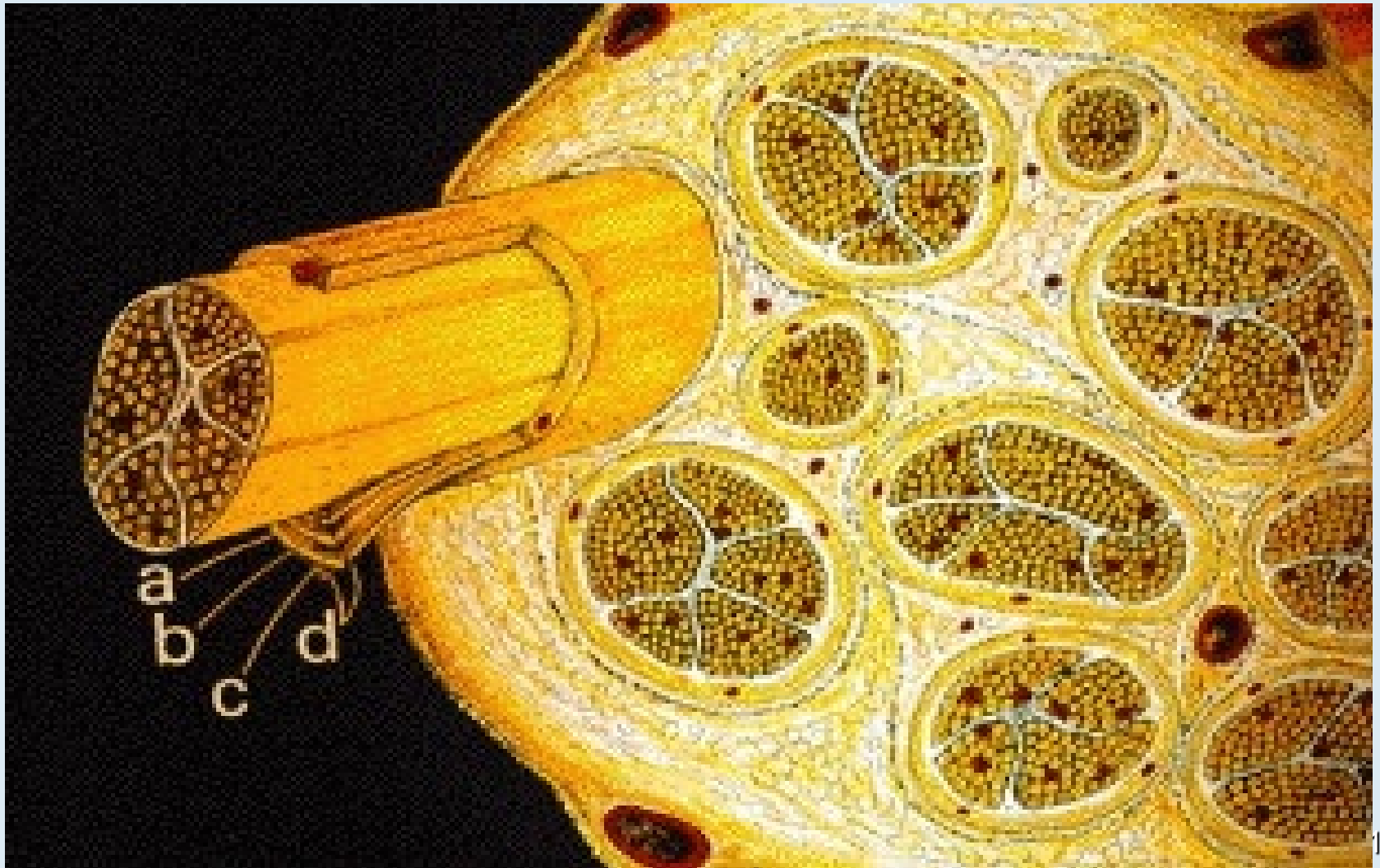

Polyneuropati

Rayomand Press, Tema Neuro, Karolinska Universitetssjukhuset

Polyneuropati

Patienters perspektiv:

- Beror mina symtom på polyneuropati (PNP)?
- Vad beror min PNP på?
- Går min PNP att bota/bromsa?
- Om inte bota/bromsa, kan mina symtom lindras?

Innehåll

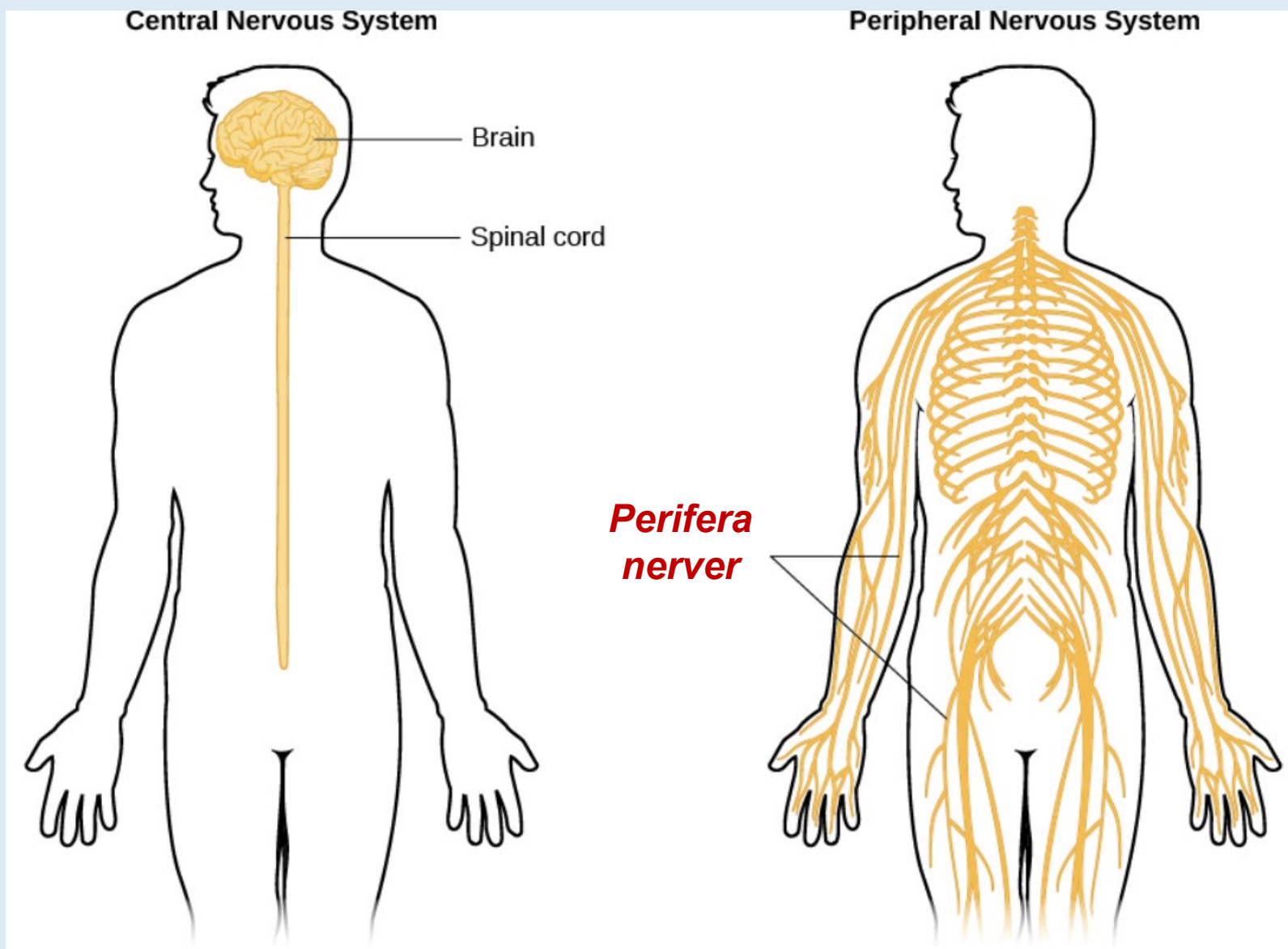
Vanliga symtom

Utredning, att ställa diagnos

Terapi

Forskning

Polyneuropati: funktionsnedsättning av flertal perifera nerver

Polyneuropati

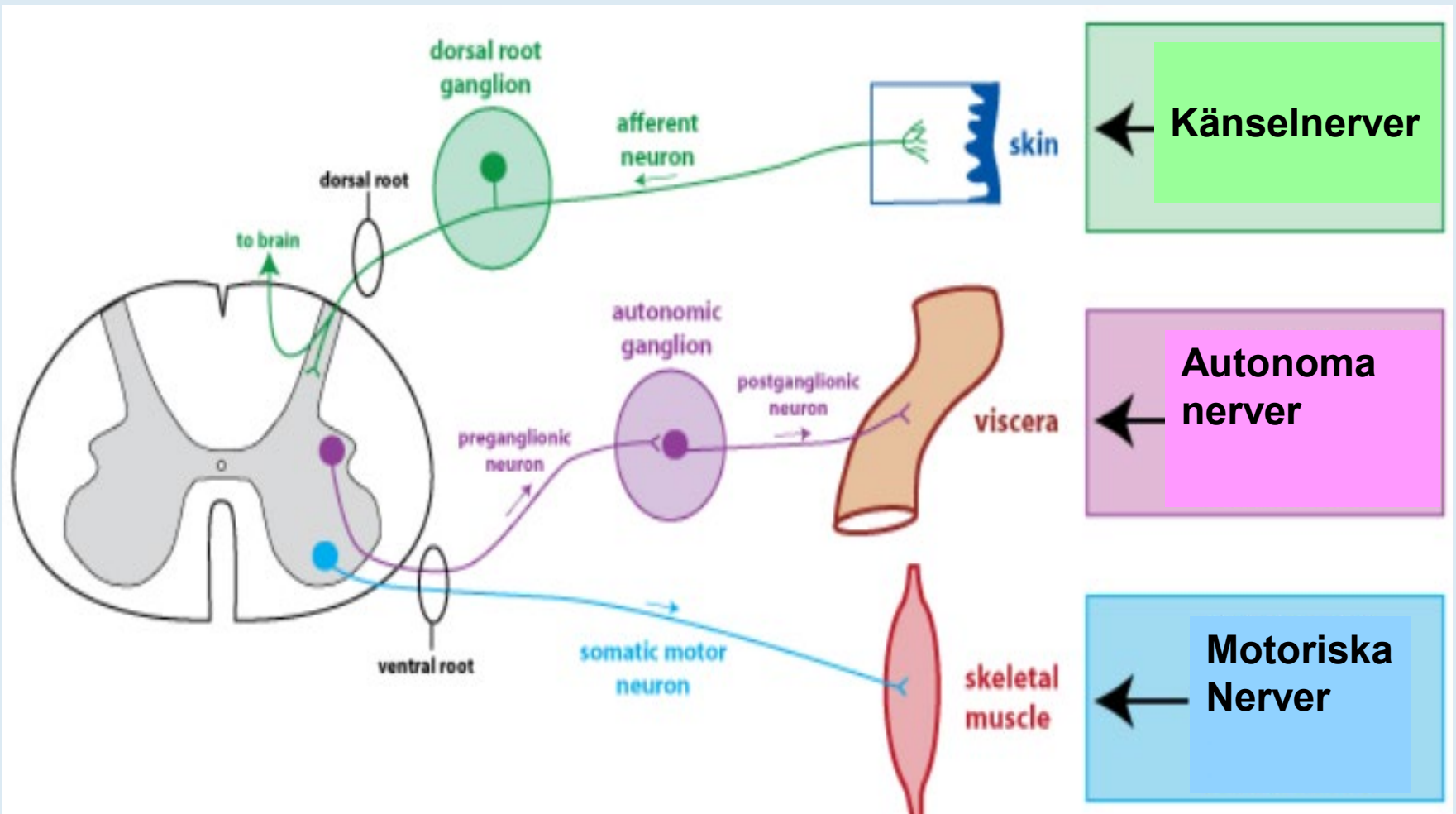
en vanlig neurologisk sjukdom

Amerikansk registerstudie baserad på ICD-9 koder (Hoffman et al, Neurology 2015)

- Förekomst i alla ålder: 1,66%*
- Förekomst bland befolkning över 60 år: 6,6%*

- Polyneuropati (i Norge) 123 fall per 100.000*
- Multipel skleros (MS) i Sverige per 100.000
190*
- Parkinsons sjukdom i Sverige per 100.000
150-200*
- Amyotrofisk Lateral Skleros (ALS) per 100.000
6-9*

Polyneuropati drabbar sensoriska, motoriska och autonoma nerver

Ibland drabbas främst de tjocka myeliniserade nerver, och ibland de tunna nerverna

	A α	A β	A δ	C
Axons from skin				
Axons from muscles	Group I	II	III	IV
Diameter (μm)	13–20	6–12	1–5	0.2–1.5
Speed (m/sec)	80–120 270 mph	35–75 80-170 mph	5–30 10-70 mph	0.5–2 1 mph
Sensory receptors	Skeletal muscle proprioceptors	Skin mechanoreceptors	Nociceptors, thermoreceptors	
Motor	Fast twitch Skeletal muscle	Slow twitch Skeletal muscle	ANS preganglionic	ANS postganglionic

Muskelnerv

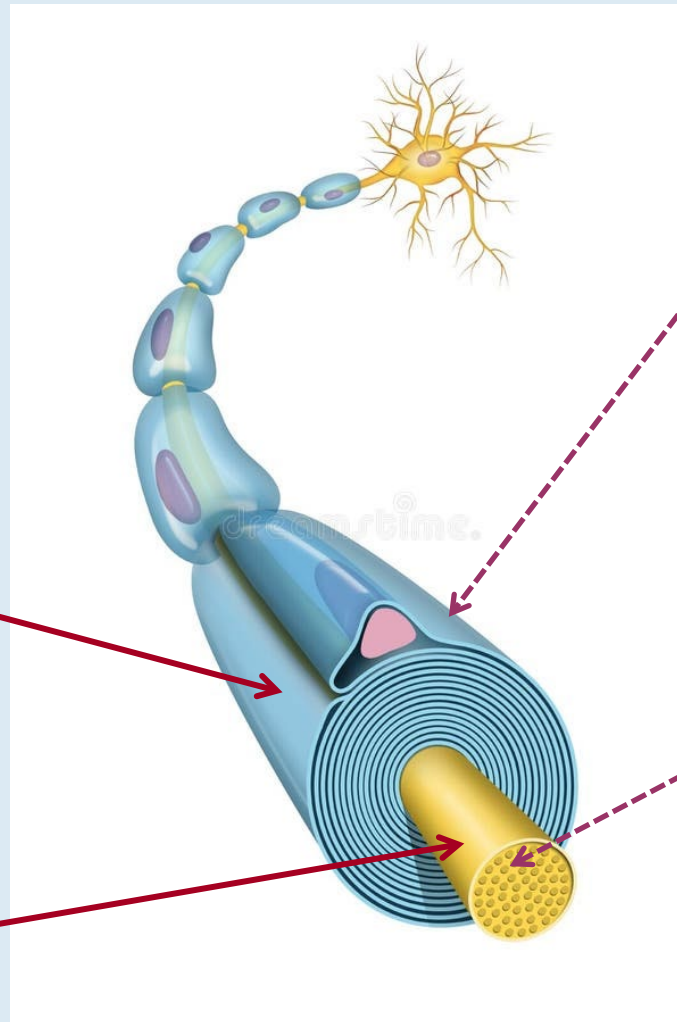
Beröring

**Smärta och temperatur
autonoma funktioner**

Polyneuropati uppstår vid skador antingen på nervskidan eller nervtråden

-Inflammation, tex GBS, CIDP...
-Genetiska störningar, CMT1

- B12 brist
- Diabetes
- Alkohol, läkemedelsbiv
- Lustgas, tungmetaller
- Njursvikt
- Genetiska störningar såsom Skelleftesjukan, CMT 2
- Idiopatisk polyneuropati, dvs CIAP

Nervskidan
Myelin

Nervtråden
Axon

Sjukdomstillstånd drabbar olika nervfiber selektivt

	Muskelnerver	Beröring	Smärta och temperatur autonoma funktioner	
	A α	A β	A δ	C
Axons from skin	Polyneuropati		Fintrådsneuropati	
Axons from muscles				
Diameter (μm)	13–20	6–12	1–5	0.2–1.5
Speed (m/sec)	80–120 270 mph	35–75 80-170 mph	5–30 10-70 mph	0.5–2 1 mph
Sensory receptors	Skeletal muscle proprioceptors	Skin mechanoreceptors	Nociceptors, thermoreceptors	
Motor	Fast twitch Skeletal muscle	Slow twitch Skeletal muscle	ANS preganglionic	ANS postganglionic

Diabetes sent förlopp
 Alkohol, sent förlopp
 B12 brist
 Skelleftesjuka, vid start i högre åldrar
 Njursvikt
CIAP = Idiopatisk Polyneuropati

Diabetes, tidig fas
 Alkohol
 Cellgifter
 Sjögren
 Infektioner, covid vaccin
(CIAP)
 Skelleftesjuka, vid start i yngre åldrar

Vanliga symtom

Neuropatisymtom beroende på fibertyp

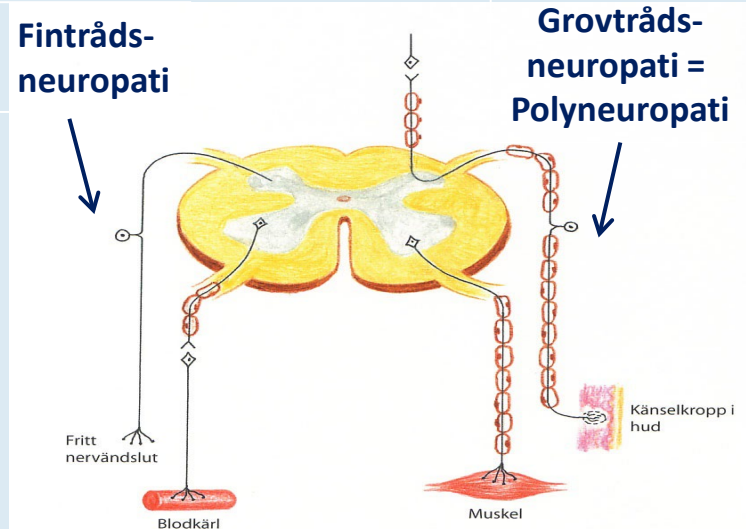
Fintrådsneuropati

Känslsymtom

- Längdberoende eller fläckvis
- Beröringsöverkänslig brännande, svidande smärta
- Smärta vid beröring
- Kalla fötter / händer
- Normala reflexer

Autonoma

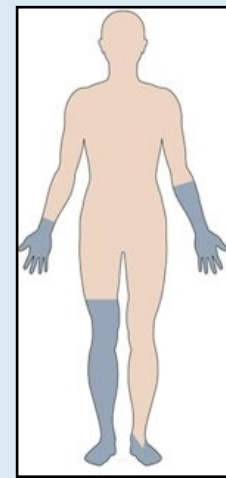
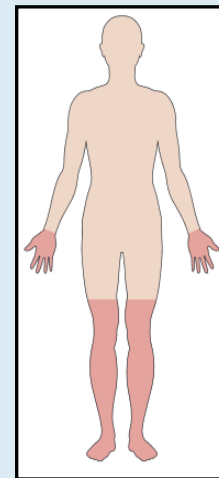
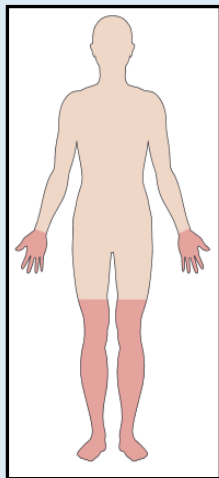
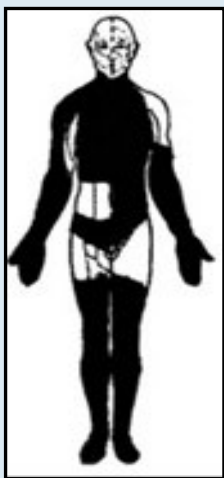
- Hudförändringar
- Övriga...

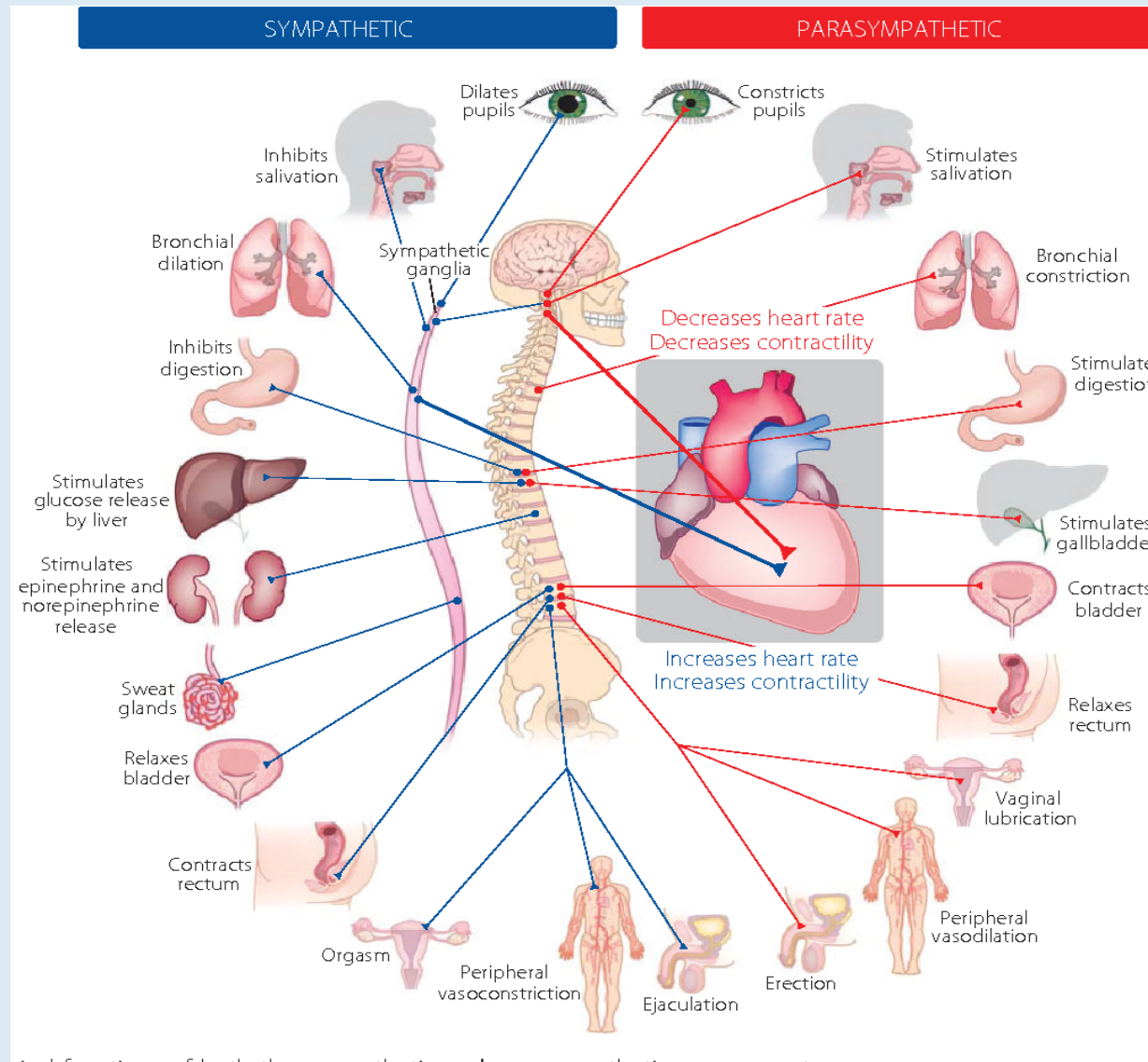
Grovtrådsneuropati

Känsl / motoriksymtom

- Längdberoende
- Symmetrisk
- Känslbortfall, främst för beröring / tryck
- Obehagliga stickningar
- Stamhetskänsla
- Sekundär RLS
- Balansstörning
- Muskelsvaghet, (atrofi)
- Försvagade reflexer

Autonoma symtom

**Ortostatism =
Lågt blodtryck i
stående**

**Hjärtrytm-
rubbing**

**Ögon & mun-
torrhet**

Urinträngingar

**Erektions-
svårigheter**

**Överdriven
svettning**

**Förstoppning
Diarré
Tidig mättnad
Illamående**

Torr hud

Kalla fötter

Erytromelalgi

Utredning av polyneuropati

Utredningen

Syfte:

- Ställa diagnosen polyneuropati / fintrådsneuropati
- Hitta den bakomliggande orsaken till neuropatin

Antagande:

Neuropatityper med likartad symtombild har sannolikt någorlunda likartade bakomliggande orsaker

Sannolikheten att hitta en bakomliggande orsak ökar om liknande typer av polyneuropati utreds på likartade sätt

Arbetsätt:

Dela upp polyneuropatier i kategorier beroende på: progresshastighet, utbredning i kroppen, typ av nervpåverkan, tex mest känsel? motorik?...

- Karolinska vårdprogram för PNP, Viss.nu, Reflex

Sjukdomar som härrmar polyneuropati

Sjukdomar som orsakar värk / domningar / kramp i benen

- *Restless Legs*
- *Godartade vadkramper*
- *Lumbal spinal stenosis*
- *Fönstertittarsjuka (claudicatio)*
- *Hälsporre, åderbråck (varicer)*
- *Multipel Skleros (MS)*

Sjukdomar som orsakar svaghet /stelhet i bägge benen

- Muskelsjukdom (myopati)
- Lumbal spinal stenosis, diskbråck
- Motorneuronsjukdom (ALS)

Sjukdomar som påverkar balansen

- Lågt blodtryck
- Parkinson, hydrocefalus, MS...
- Alkoholskador i hjärnan

Neuropatiutredningens beståendedelar

- ❖ **Sjukhistorian**

- ❖ **Nervstatus**

  - Fysisk undersökning av känsel, motorik, balans, reflexer

- ❖ **Neurofysiologisk undersökning**

  - Elektroneurografi

  - Kvantitativ mätning av temperatur (KST)

  - Elektromyografi

- ❖ **Blodprover**

  - Basprover

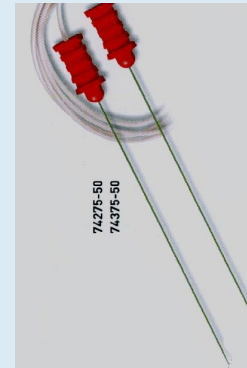
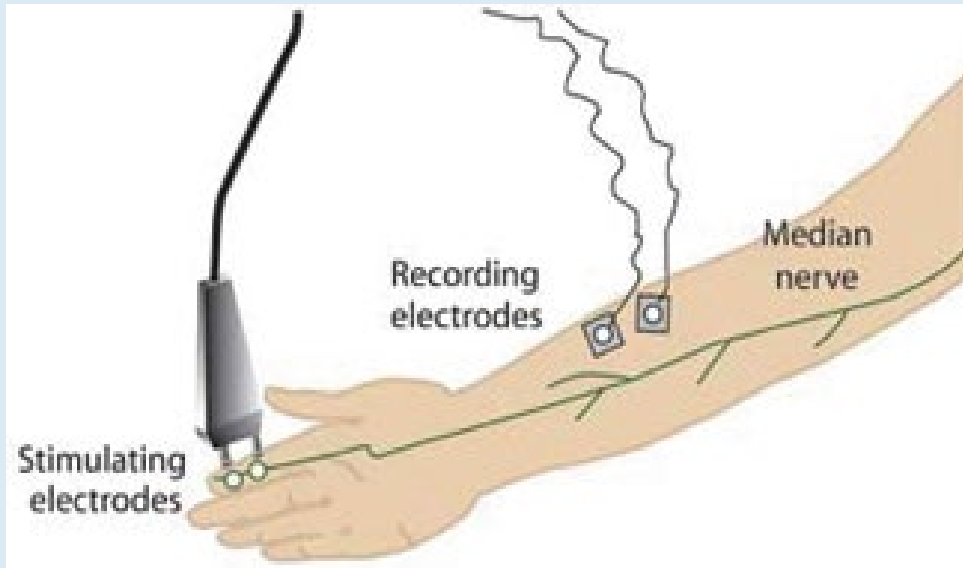
  - Avancerade

- ❖ Ryggmärgsvätskeprov (ibland)

- ❖ Genetisk utredning (ibland)

- ❖ Magnetkamera, muskelbiopsi, hudbiopsi, nervbiopsi (ibland)

Neurofysiologisk undersökning

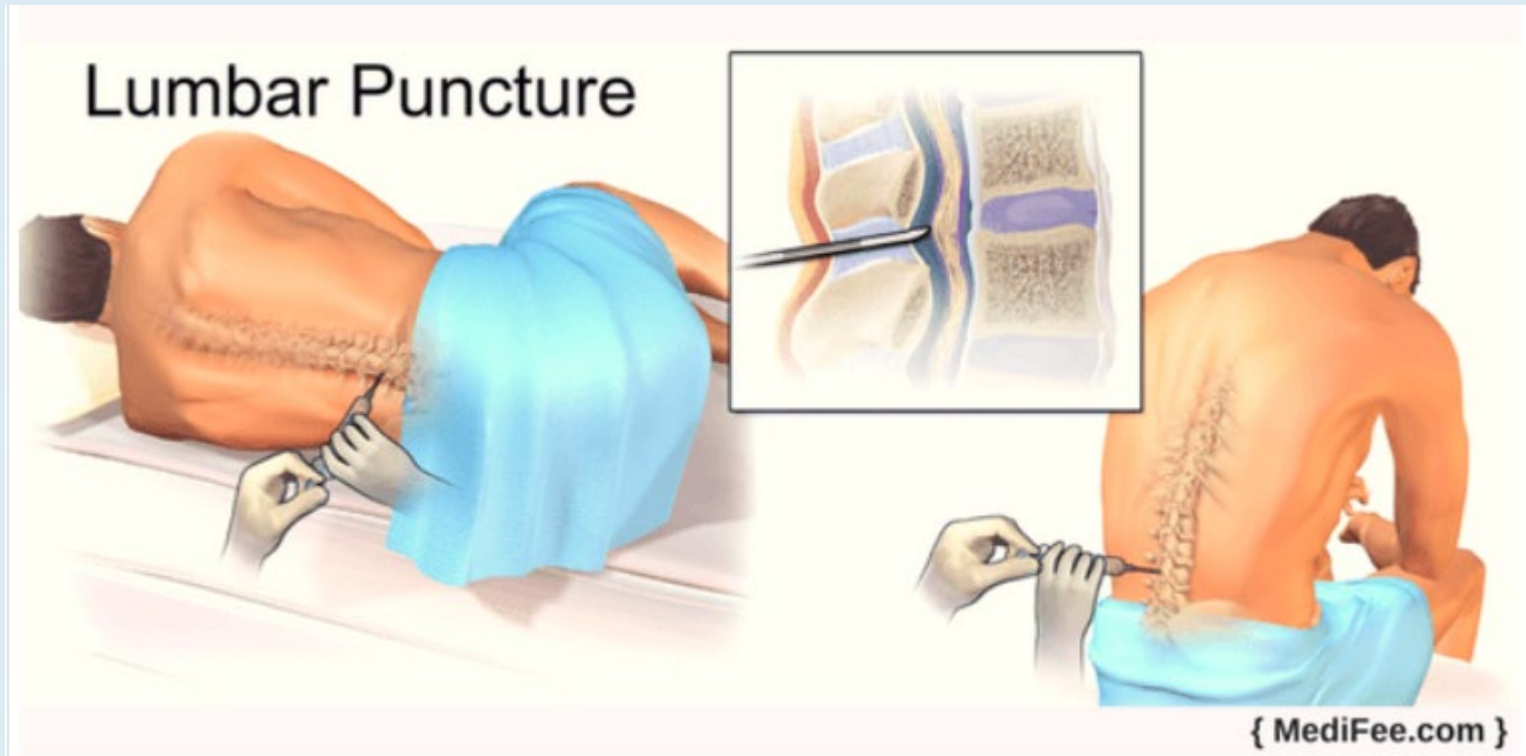

Neurofysiologisk undersökning

Kvantitativ mätning av temperatur KST

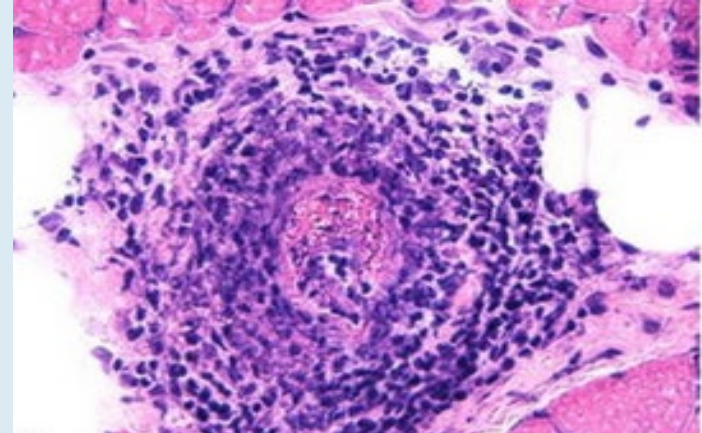
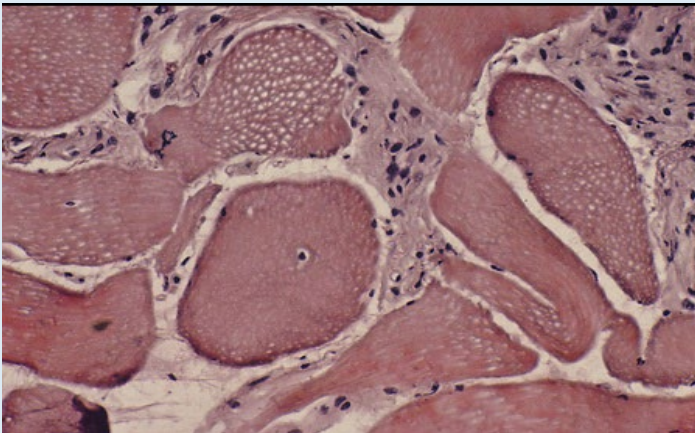
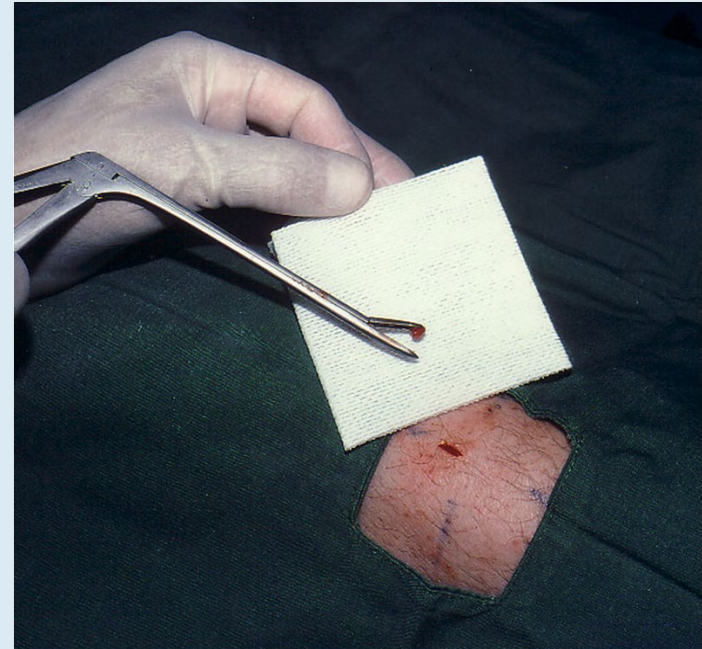
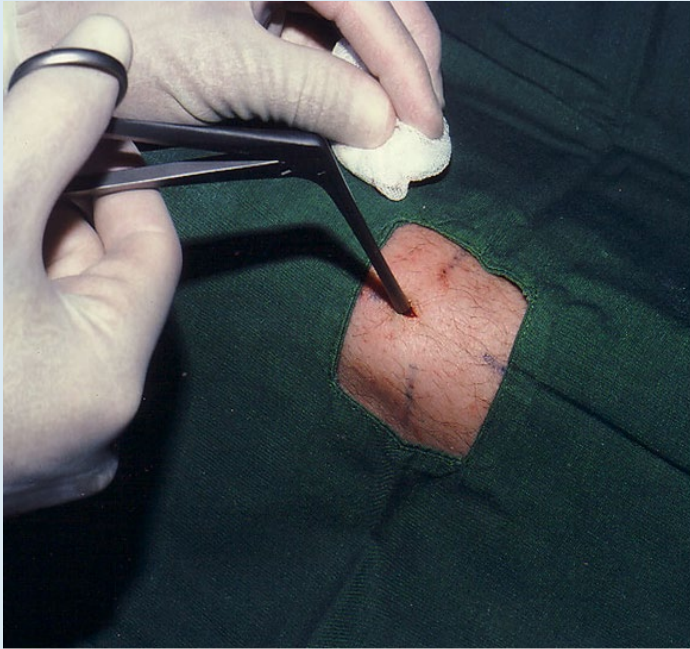

Ryggmärgsvätskeprov

Reder främst ut de
inflammatoriska
orsakerna till
polyneuropati

Muskelbiopsi

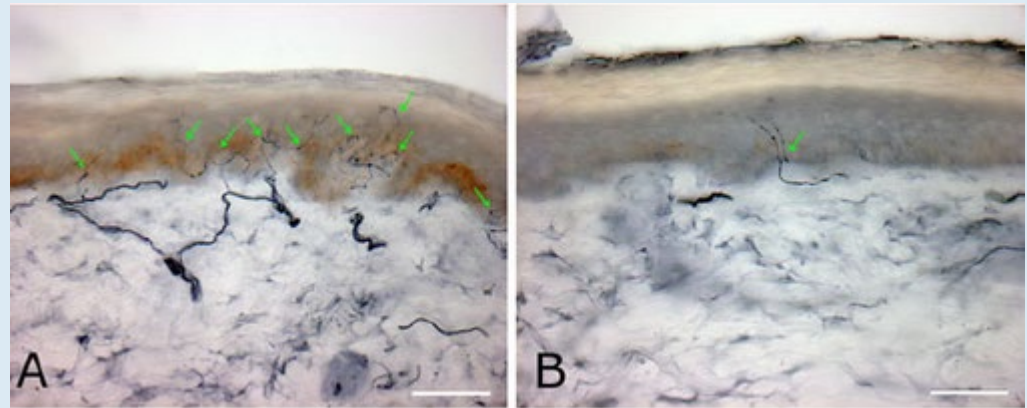

Hudbiopsi

Görs på neurofysiologen Karolinska Huddinge

Indikation:

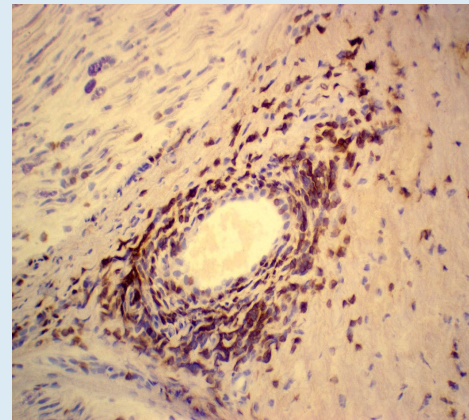
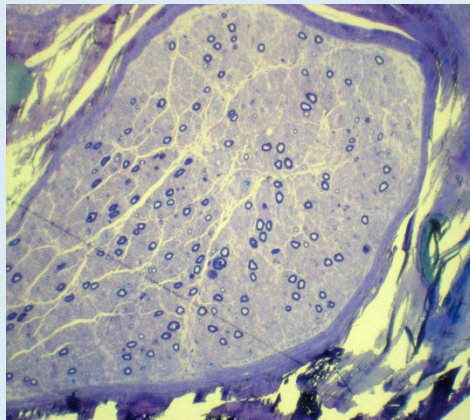
- Misstanke om fintrådsneuropati, men normala fynd på KST
- Avvikande fynd på KST, men symtomen stämmer inte med fintrådsneuropati

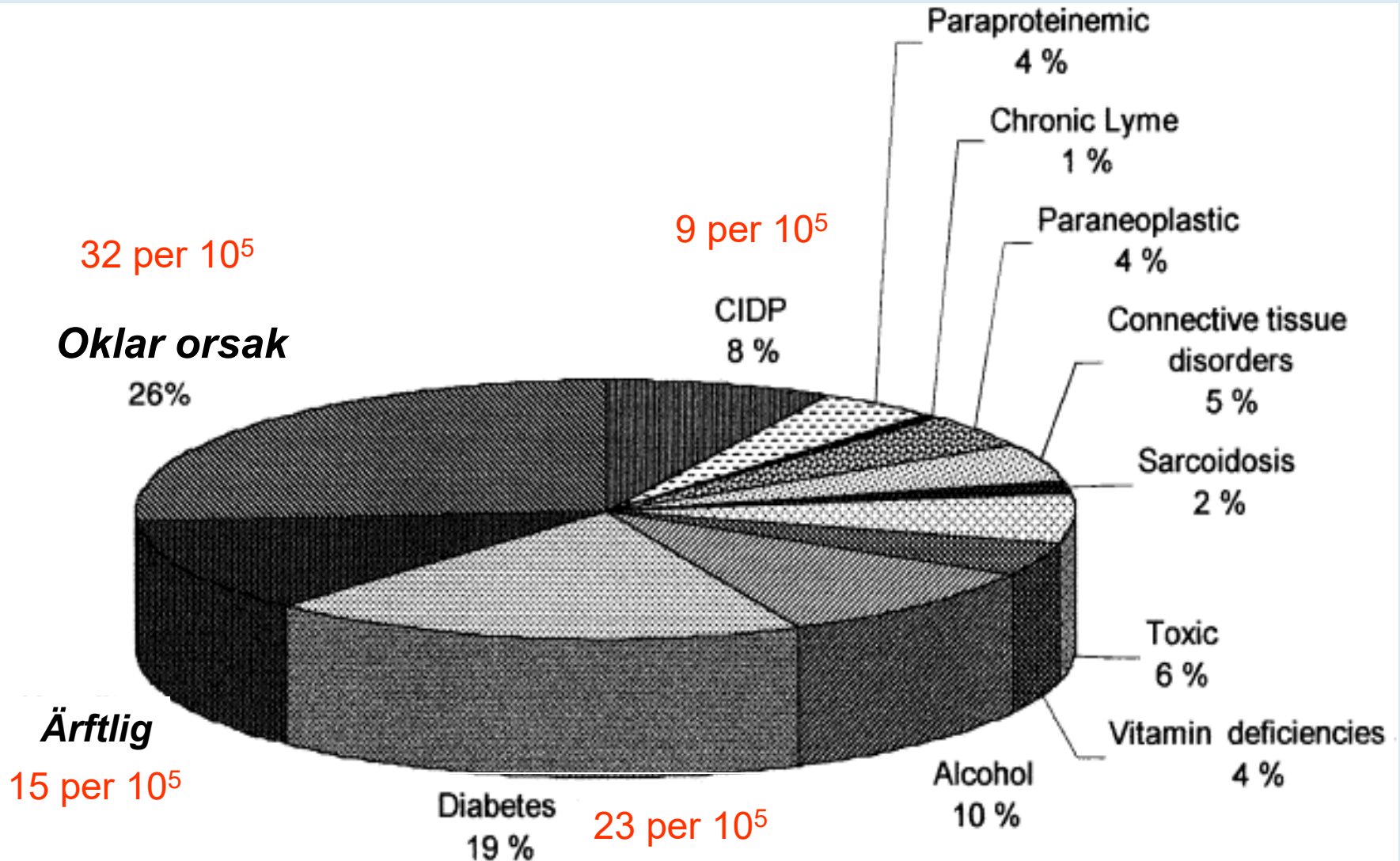
Normal hudbiopsi

Förlust av intra-epidermala nerv-fibrer

Nervbiopsi

Syfte med utredningen är att identifiera den bakomliggande orsaken till polyneuropatin

Utredning inom primär- vs. specialistvården

❖ Sjukhistorian

❖ Nervstatus

Fysisk undersökning av känsel, motorik, balans, reflexer

❖ Neurofysiologisk undersökning

Elektroencefalografi

Kvantitativ mätning av temperatur (KST)

Elektromyografi

❖ Blodprover

Basprover

Avancerade

❖ Ryggmärgsvätskeprov (ibland)

❖ Genetisk utredning (ibland)

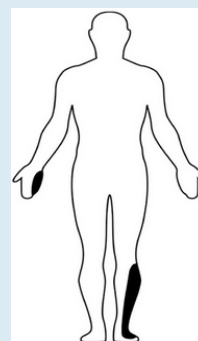
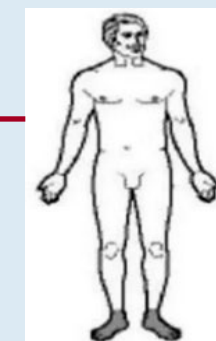
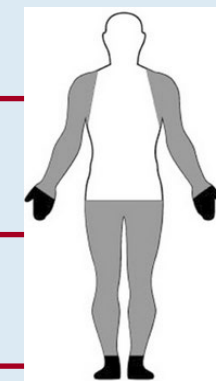
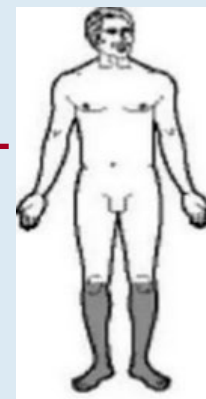
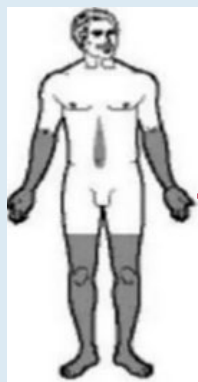
❖ Magnetkamera, muskelbiopsi, hudbiopsi, nervbiopsi (ibland)

Primärvården

Specialistvården

Polyneuropatier delas upp i 7 olika kategorier

www.viss.nu; Karolinskas vårdprogram PNP

Nr	Polyneuropatikategorier	Vanligaste orsaker för varje polyneuropatikategori
1	Sensorisk > motorisk: enbart distal utbredning: mycket långsam progress.	Åldersrelaterad eller idiopatisk, diabetes, B-vitaminbrist, alkohol och toxisk (vanligaste typ av PNP).
2	Sensorisk > motorisk: distal > proximal utbredning: subakut eller långsam progress.	Ärftliga polyneuropatier, amyloidos, toxiska faktorer, hereditär, vaskulit, paraprotein samt senstadium av kronisk inflammatorisk demyeliniserande polyneuropati (CIDP). I de flesta fall är polyneuropatin dock idiopatisk.
3	Motorisk > sensorisk: distal ≥ proximal utbredning: akut, subakut eller långsam progress.	Immunmedierad/inflammatorisk: vanligast - kronisk inflammatorisk demyeliniserande polyradikuloneuropati (CIDP).
4	Rent motorisk	Immunmedierad/inflammatorisk: multifokal motorisk neuropati (MMN).
5	Rent sensorisk med areflexi i benen	Systemisk bindvävssjukdom (oftast Sjögrens syndrom) samt paramalignitet.
6	Rent sensorisk utan areflexi i benen	Fintrådsneuropati. Oftast idiopatisk. Identifierbara orsaker är metabola störningar såsom nedsatt glukostolerans eller diabetes mellitus, amyloidos, hereditära faktorer samt immunologiska (Sjögrens syndrom, SLE, vaskulit och celiaki).
7	Multipla mononeuriter	Systemisk bindvävssjukdom, vaskulit, hepatit C med kryogloblinemi, diabetes, hereditär samt status post gastric bypass-operation (bilateral peroneuspare).

Avancerad utredning styrs av PNP kategori

www.viss.nu

Bakomliggande orsaker

	Nr	Polyneuropatikategorier	Vanligaste orsaker för varje polyneuropatikategori
Diabetes, alkohol, B12-brist CIAP...	1	Sensorisk > motorisk: enbart distal utbredning: mycket långsam progress.	Åldersrelaterad eller idiopatisk, diabetes, B-vitaminbrist, alkohol och toxisk (vanligaste typ av PNP).
CMT, Skelleftesjuka, svår diabetes, njursvikt, cellgift orsakad....	2	Sensorisk > motorisk: distal > proximal utbredning: subakut eller långsam progress.	Ärftliga polyneuropatier, amyloidos, toxiska faktorer, hereditär, vaskulit, paraprotein samt senstadium av kronisk inflammatorisk demyeliniserande polyneuropati (CIDP). I de flesta fall är polyneuropatin dock idiopatisk.
Inflammatorisk -> CIDP PDN	3	Motorisk > sensorisk: distal ≥ proximal utbredning: akut, subakut eller långsam progress.	Immunmedierad/inflammatorisk: vanligast - kronisk inflammatorisk demyeliniserande polyradikuloneuropati (CIDP).
Inflammatorisk ->MMN	4	Rent motorisk	Immunmedierad/inflammatorisk: multifokal motorisk neuropati (MMN).
Inflammatorisk / genetisk -> Sjögren, CANVAS...	5	Rent sensorisk med areflexi i benen	Systemisk bindvävssjukdom (oftast Sjögrens syndrom) samt paramalignitet.
Diabetes, toxisk, inflammatorisk, post-infektiös, genetisk, idiopatisk	6	Rent sensorisk utan areflexi i benen (enbart tunna sensoriska fibrer i huden är drabbade)	Fintrådsneuropati. Oftast idiopatisk. Identifierbara orsaker är metabola störningar såsom nedsatt glukostolerans eller diabetes mellitus, amyloidos, hereditära faktorer samt immunologiska (Sjögrens syndrom, SLE, vaskulit och celiaki).
Diabetes, inflammatorisk genetisk	7	Multipla mononeuriter	Systemisk bindvävssjukdom, vaskulit, hepatit C med kryogloblinemi, diabetes, hereditär samt status post gastric bypass-operation (bilateral peroneusparese).

Vilka neuropatier skall remitteras vidare från primärvården?

- **Snabbt progressiva**
- **Tydlig muskelsvaghet i lår / överarmsmuskler**
- **Tidig debutålder**
- **Annan misstanke om ärftlighet**
- **Neurofys: myelinpåverkan, rent sensorisk eller rent motorisk neuropati**

Remiss till öppenvårdsmottagning neurologi

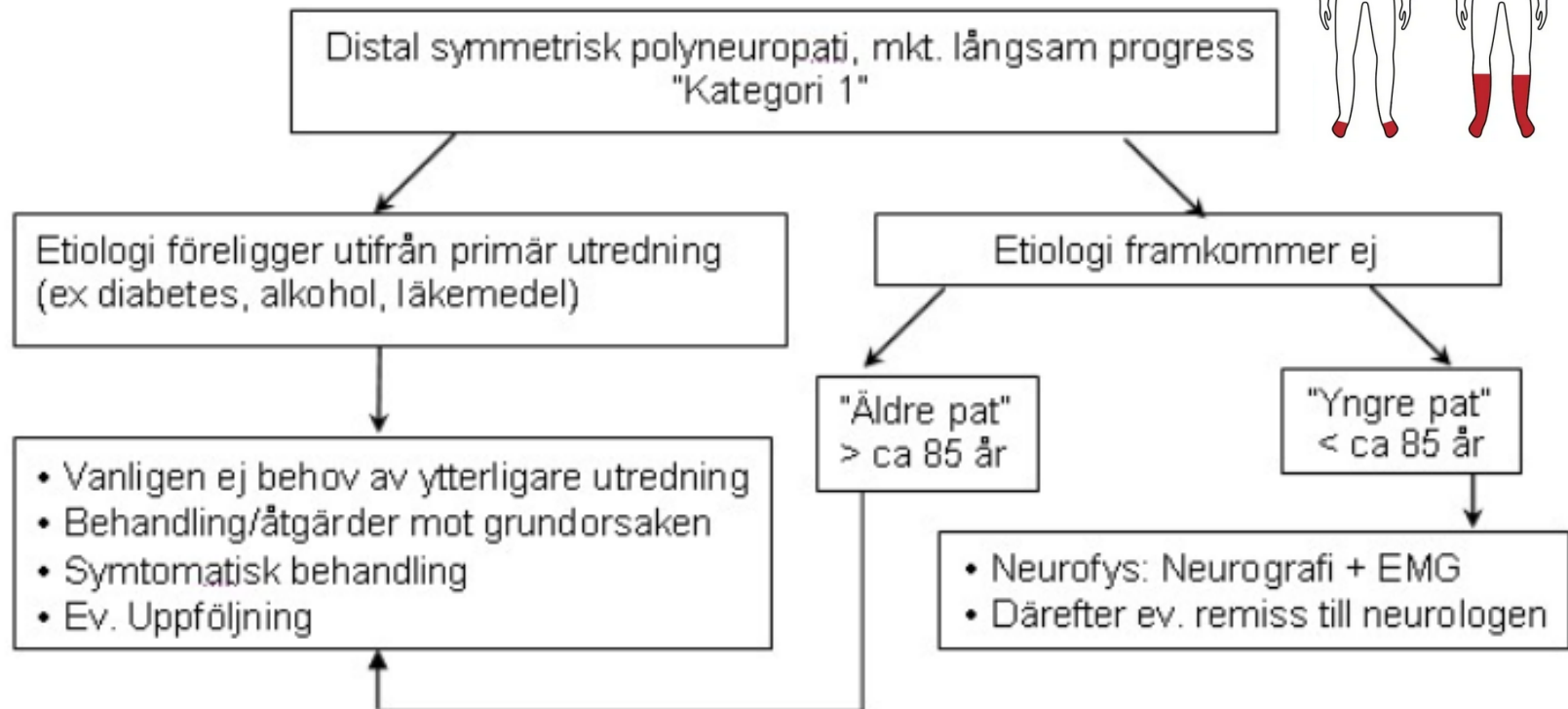
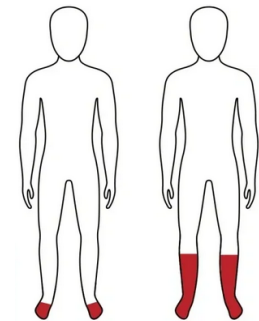
- Subakut debut och relativt snabb symtomprogress inom 2-6 månader, alternativt skovist uppträdande symtom
- Uttalad proximal muskelsvaghet i benen och eventuellt även i armarna
- Neurofysiologiska tecken till en övervägande demyeliniserande-, rent motorisk- eller rent sensorisk neuropati
- Tidig debut av neuropatisymtom <cirka 40 år utan någon uppenbar bakomliggande orsak, eller vid anamnes på ärftlighet
- Progressiv fintrådsneuropati där polyneuropatiutredning inom primärvården inte avslöjat bakomliggande orsak

Vilka neuropatier bör färdigutredas inom primärvården

www.viss.nu

Utredningsplan inom primärvården för patienter tillhörande kategori 1

Många patienter i kategori 1 har kronisk idiopatisk axonal polyneuropati (CIAP)

Handling

Att hitta den bakomliggande orsaken till polyneuropati är en förutsättning för att kunna erbjuda terapi

Påvisande av en bakomliggande orsak är ingen garanti på att polyneuropatin kan behandlas

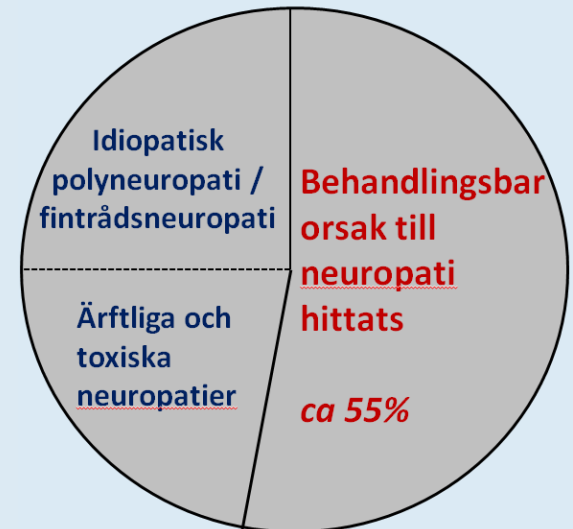
Sannolikheten att hitta en bakomliggande orsak till polyneuropati är störst inom primärvården (kategori 1-2)

Skäl till utredningsremiss från primärvården till specialistvården:

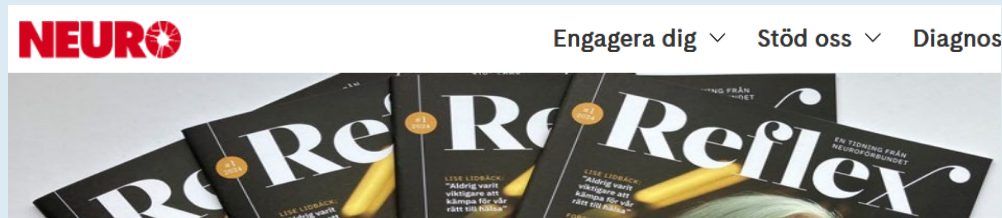
➤ Om en bakomliggande orsak inte kunnat påvisas i PNP kategorierna 2-7, samt ibland i kategori 1

Om det inte går att behandla grundorsaken, ges:

- Information om prognos
- Symtomlindrande terapi
- Stöd / anpassningar / hjälpmedel
- Träning, rehabilitering
- Delta i ev forskningsprojekt

Vilka är de behandlingsbara neuropatierna?

- **Diabetesrelaterade polyneuropatier** stabiliseras med en ännu noggrannare reglering av blodsockervärden.
- **Paraneoplastiska polyneuropatier** (gäller främst lung-, bröst-, äggstocks- och testikelcancer) stabiliseras och kan till och med förbättras om canceren botaas med behandling.
- **Toxiska neuropatier** stabiliseras om den toxiska orsaken elimineras.
- **Njursviktrelaterad neuropatier** stabiliseras på dialys och förbättras efter njurtransplantation.
- **Näringsbristrelaterade neuropatier** stabiliseras och kan förbättras vid vitaminbehandling.
- **Inflammatoriska neuropatier** behandlas effektivt och bota i många fall genom immunterapi.
- **Enskilda ärftliga polyneuropatier** (Skelleftesjuka) kan behandlas effektivt med nya genetiska terapier, medan det ännu inte finns någon godkänd terapi mot CMT.

Neuropatismärta - behandling

1:a handsmedel: amitriptylin (Saroten) och duloxetin (Cymbalta)
Om svårt att tåla ->venlafloxin

2:a handsmedel: gabapentin. Om otillräcklig effekt -> pregabalin

3:e handsmedel: capsaicin plåster, Tegretol, Tramadol retard

4:e handsmedel: övervägande av elektrisk baksträngsstimulering

Smärtsamma vadvramper: Magnesium, Gabapentin, Tegretol, Stesolid

Autonoma symtom - behandling

Urinträngningar / urinläkage

Detrusitol, Solifenacin (Vesicare), Betmiga

Frekvent nattlig vattenkastning

Ipren till natten!
Desmopressin (Minifin, Nocdurna)

Kalla fötter och händer

Sätta ut läkemedel som orsakar köldkänsla
El handskar/sockor
Kärlvidgande: Adalat oros, nitroglycerinsalva

Yrsel i stående pga lågt blodtryck

Minska dosen blodtrycksmedicin
Blodtryckhöjande: Effortil, Florinef
Blodtrycksreglerande: pyridostigmin (Mestinon)

Mun /ögontorrhet

Tår och salivsubstitut
Intyg för tandvårdsrabatt om ovan utgör
biverkan på smärtmedicinering

Erektionssvårigheter

Potenshöjande tabletter, gel

Överdriven svettning

Saroten, Ditropan

Hjälper livstilsändringar vid neuropati?

- Ej helt väl utforskat
- Motstrida studier om ökad risk för CIAP vid övervikt och rökning

JULY 16, 2024

Obesity-related Neuropathy: The New Epidemic

NEURONETWORK FOR EMERGING THERAPIES

- Alkohol: Håll till max måttliga nivåer
- Kost:
  - Sannolikt pos med reducerat fett och socker i kosten, särskilt om överviktig
  - Glutenfri kost vid celiaki-relaterad neuropati
- Träning: Anpassad till funktionsnivå alltid positiv för balans, gångfunktion

Forskning

Neuromuskulär forskning i Sverige

Inrapporterade till Svenska Neuromuskulära Arbetsgruppen- SNEMA våren 2023

ALS	Umeå, Stockholm, Uppsala, Göteborg
Myasteni	Uppsala, Stockholm
Dystyrofia Myotonika	Göteborg
Myopatier	Linköping
Skelleftesjuka	Umeå, Stockholm
Inflammatorisk PNP	Stockholm, Göteborg
CMT	Planeras Stockholm, BioPas 2.0
CIAP	Planeras Stockholm, BioPas 2.0

Pågående polyneuropatiforskning på Karolinska

➤ Inflammatorisk Polyneuropati

BioPas 1.0 – biomarkörstudie för inflammatoriska polyneuropatierna
GBS, CIDP, MMN

Blod och ryggmärgsvätskan tas vid diagnos och över förlopp
av sjukdomen.

Biomarkörer relateras till diagnos och svar på terapi

BioPas 2.0 – Biomarkörstudie även för CIAP och CMT

- Biomarkörer som avslöjar sjukdomsmekanismer

- Undersökning av B cell funktion med FACS vid inflammatoriska
neuropatier

MMN Naturalhistorisk studie *ARGX-117-2202*

CIDP C1s komplementhämmarbehandling -Mobilize & Vitilize studier

Nationellt autoimmun nodopatiprojekt

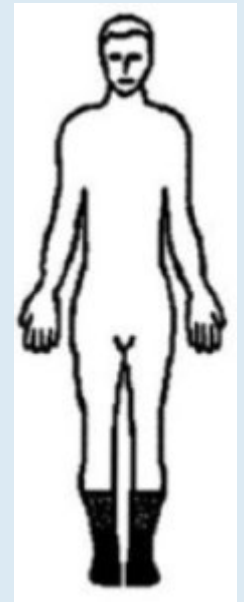
➤ ATTRv amyloidosis (Skelleftesjukan)

BioFAP studien

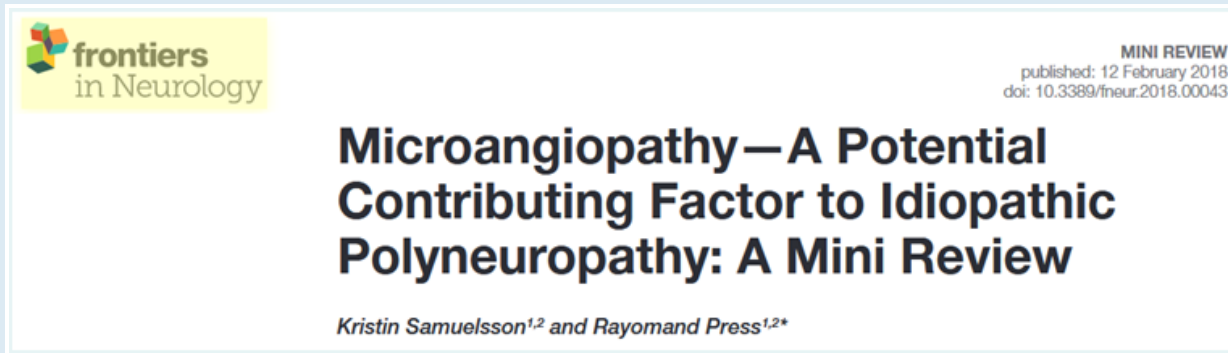
Biomarkörstudie i blod av friska anlagsbärare samt patienter med
ATTRv amyloidosis över förlopp av sjukdom

Kronisk Idiopatisk Axonal Polyneuropati - CIAP -

- Axonal polyneuropati *av oklar* orsak
  - Ökad förekomst i högre åldrar, ovanlig med start <60 åå
  - ♂ > ♀
  - Utgör 25-45% av alla polyneuropatier
  - Långsamt fortskridande
  - Känselfymtom mer än motoriska. Balanspåverkan
  - Smärta förekommer hos 50-70%
  - Begränsat handikapp över tid, ej rullator / rullstol
-
- Forskning om idiopatisk polyneuropati är eftersatt
  - Inga läkemedelsbolag är intresserade av att satsa på CIAP
  - Grundforskare inom neurovetenskap fokuserar på mer allvarliga diagnoser: ALS, stroke, Parkinson...

Idiopatisk polyneuropati- hypoteser om etiologi

Neurology®

The most widely read and highly cited peer-reviewed neurology journal

AMERICAN ACADEMY OF NEUROLOGY

The genetic landscape of axonal neuropathies in the middle-aged and elderly

Focus on *MME*

Jan Senderek, Petra Lassuthova, Dagmara Kabzińska, Lisa Abreu, Jonathan Baets, Christian Beetz, Geir J. Braathen, David Brenner, Joline Dalton, Lois Dankwa, Tine Deconinck, Peter De Jonghe,

Annals of
NEUROLOGY

An Official Journal of
the American Neurological
Association and the
Child Neurology Society

ANA AMERICAN NEUROLOGICAL ASSOCIATION

Original Article

Gain of function $Na_v1.7$ mutations in idiopathic small fiber neuropathy

Catharina G. Faber MD, PhD ✉ Janneke G. J. Hoeijmakers MD, Hye-Sook Ahn PhD, Xiaoyang Cheng PhD,

- ***Oxidativ stress /småkärlssjuka i perifera nerver***
- ***Genetisk screening WGS: 12% sporadiska fall av idiopatisk polyneuropati har mutationer i axonala gener***
- ***Idiopatisk fintrådsneuropati: 3-29% har mutationer i natriumkanaler (Nav)***

Nya metoder, öppnar nya möjligheter till forskning om polyneuropatier

CIAP

Proteonomics - Olink Proximity Extension Assay (PEA) metoden

Analyserar ett stort antal proteiner som frisätts till blod eller ryggmärgsvätskan vid olika neurologiska tillstånd

Snabb, specifik metod

Ledtrådar till varför nervaxon skadas vid CIAP

Guillain-Barré, CIDP, MMN

Proteonomics ger ledtrådar till skillnader mellan olika inflam. neuropatier
Kan ev användas för att förutse behandlingseffekt

Flödescytemoteri (FACS) med Fitman panelen på Karolinska analyser ett stort antal markörer på ytan av vitblodkroppar i blod

Ger ledtrådar om B lymfocytens roll vid uppkomst av olika subtyper av CIDP

Sammanfattning

- ❑ En systematisk utredning av polyneuropati ökar sannolikheten av att påvisa den bakomliggande orsaken
- ❑ Ca 30-60% av patienter med neuropati som utreds på specialistkliniker än idag får besked om en idiopatisk orsak!
- ❑ Att hitta orsaken bakom polyneuropatin ökar sannolikheten för en sjukdomsmodifierande behandling
- ❑ Inflammatoriska polyneuropatier behandlas allt mer framgångsrikt
- ❑ En andel personer med oklar polyneuropati har en genetisk orsak till sin sjukdom
- ❑ Information om diagnos och prognos är viktiga, särskilt vid CIAP